

Nargiza JURAYEVA,
Navoiy Innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi
E-mail: njurayeva12@gmail.com

NDKTU dostenti, t.f.n. Ismoilova D.A. taqrizi asosida

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TA'LIM SOHASIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLAR

Annotatsiya

Ushbu maqolada mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasida ta'limning rivojlanishi, ta'lim sifatining va samaradorligining oshishi, ta'lim sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining o'zgarishi va uning mamalakatimiz ijtimoiy hayoti va iqtisodiyotida keltirayotgan foydasi tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston Respublikasi, ta'lim sohasi, tadqiqot, iqtisodiyot, kadrlar, farmoyish, maktab.

REFORMS IN THE FIELD OF EDUCATION IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Annotation

This article analyzes the development of education in the Republic of Uzbekistan during the years of independence, the increase in the quality and efficiency of education, the changes in the scientific and research work carried out in the field of education and the benefits it brings to the social life and economy of our country.

Key words: Republic of Uzbekistan, education sector, research, economy, personnel, order, school.

РЕФОРМЫ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

Аннотация

В данной статье анализируется развитие образования в Республике Узбекистан в годы независимости, повышение качества и эффективности образования, изменения в научно-исследовательской работе, проводимой в сфере образования, и польза, которую она приносит общественной жизни и экономике нашей страны.

Ключевые слова: Республика Узбекистан, сфера образования, исследования, экономика, кадры, заказ, школа.

Kirish. Bugun O'zbekiston Respublikasi hayotining barcha sohalarida chuqur islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda ijtimoiy sohaning asosi hisoblangan ta'lim tizimidagi o'zgarishlar haqida ta'kidlab o'tishimiz lozim. O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritilgan ilk yillaridayoq ta'lim sohasini tubdan isloh qilish va rivojlantirish, yosh avlodni har tomonlama ma'naviy va jismoniy yetuk kadrlar qilib voyaga yetkazish ta'lim sifatini oshirishga bor e'tiborini qaratadi. Buning natijasi o'laroq 1992-yil 2-fevralda "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va 1997-yil 29-avgustda "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi" e'lon qilinadi. Ushbu dasturlarda mamlakatimiz ta'lim sohasining ustuvor yo'nalishlari e'lon qilinadi va ta'lim tizimining zimmasiga juda katta mas'uliyatli ulug'vor vazifalarni yuklanadi. "Inson qalbiga yo'l avvalo ta'lim- tarbiyadan boshlanadi" [1]. Shu bois ham yoshlarga ta'lim- tarbiya berish jarayonida o'qituvchi- pedagoglardan yuksak mahorat va har bir faoliyat turini to'g'ri tashkil etish talab etiladi.

Zamonaviy maktablar barpo etish mavjud maktab binolarini kapital yoki joriy ta'mirlash katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga ta'lim- tarbiya ishlarining ma'no – mazmuniga e'tiborni kuchaytirish, maktablarni zamonaviy jihozlar, mebellar, o'quv – laboratoriya uskunalari, kompyuterlar, sport anjomlari bilan ta'minlash ham muhim ahamiyatga ega ekanini unutmashimiz lozim [2].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda ta'lim tizimi jahon standartlariga mos ravishda rivojlanib bormoqda. Bu haqida M.Boltaboyevao'zining "Uzluksiz ta'lim" kitobida "Ta'limning milliy modeli – O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini yangilangan sog'lom pedagogik tafakkur asosida tubdan isloh qilish, ta'lim-tarbiya muassasalarida tayyorlanadigan kadrlarni intellektual, ma'naviy va axloqiy saviyasiga ko'ra rivojlangan davlatlar darajasiga yetkazish bo'yicha belgilangan nazariy- metodologik, amaliy pedagogik yondashuvlar majmuyi" deb tushuntiradi[3].

Tadqiqot metodologiyasi. Bugungi kunda ta'lim sohasini tubdan takomillashtirish davr talabiga aylangan. Ushbu talabdan kelib chiqqan holda, ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi qonunlar qabul qilinmoqda. Jumladan,

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni yangi tahrirda 2020 yil 23-sentyabr kuni qabul qilingan bo'lib, uning maqsadi ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Mazkur Qonunga asosan ta'lim sohasidagi asosiy printsiplar, ta'lim tizimi, turlari va shakllari aniq belgilab qo'yildi, unda belgilangan masofaviy ta'lim haqidagi qoidalar o'quv rejaları va o'quv dasturlariga muvofiq ta'lim oluvchilar tomonidan zarur bilim, malaka va ko'nikmalarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan hamda Internet jahon axborot tarmog'idan foydalangan holda masofadan turib olishga qaratilgan. Shuningdek, Qonunga ko'ra, davlat oliy ta'lim, o'rta maxsus, professional ta'lim muassasalari va ularning filiallari, shuningdek davlat ishtirokidagi oliy, o'rta maxsus, professional ta'lim tashkilotlari va ularning filiallari Prezident yoki Hukumat qarorlari bilan tashkil etiladigan bo'ldi. Nodavlat ta'lim muassasalarini tashkil etish ularning ta'sischilari tomonidan amalga oshirilishi belgilandi. Nodavlat ta'lim tashkilotlariga litsenziya Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi tomonidan beriladigan bo'ldi. Qonunda dual ta'limga oid qoidalar belgilanib, u ta'lim oluvchilar tomonidan zarur bilim, malaka va ko'nikmalarni olishga qaratilgan bo'lib, ularning nazariy qismi ta'lim tashkiloti negizida, amaliy qismi esa ta'lim oluvchining ish joyida amalga oshiriladi. Bundan tashqari, qonunga inklyuziv ta'lim to'g'risidagi qoidalar kiritilib, unga binoan, inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning xilma-xilligini hisobga olgan holda barcha ta'lim oluvchilar uchun ta'lim tashkilotlarida ta'lim olishga bo'lgan teng imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan. Jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar (shaxslar) uchun ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etadi. Mazkur qonun jahon standartlari talablaridan kelib chiqqan holda ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishning qamrovi kengligi va o'ziga xos xususiyatga ega ekanligi bilan 1997 yil 29 avgust kuni qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi qonundan tubdan farq qiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Mirziyoyev Shavkat Miromonovich O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimda ta'kidlaganlaridek: Hammamizga ayonki, taraqqiyotning tamal toshi ham, mamlakatni qudratli, millatni

buyuk qiladigan kuch ham bu - ilm-fan, ta'lim va tarbiyadir. Ertangi kunimiz, Vatanimizning yorug' istiqboli, birinchi navbatda ta'lim tizimi va farzandlarimizga berayotgan tarbiyamiz bilan chambarchas bog'liq[4]. O'zbekiston Respublikasining 30 yoshgacha bo'lgan aholisi butun aholining 60 foizini tashkil etadigan noyob demografik holatga yuz tutish arafasida[5]. Shunday ekan yoshlarning ongini, ma'naviyatini, salohiyatini, madaniyatini, bilim darajasini shakllantirmay turib biz kelajagimizga istiqbolimizga nazar tashlay olmaymiz. Bu bo'yicha qator qonunlar qarorlar chiqarilayotgani hech kimga sir emas. O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risidagi qonuni Kadrlar tayyorlash milliy dasturi 30 yilga mo'ljallangan konsepsiya va ta'lim to'g'risidagi bir qancha qaror va qonunlarning qabul qilinishi yoshlarimizning kelajagini o'ylab, davlatimiz rivojini o'ylab amalga oshirilmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev bejizga "biz ta'lim tizimiga o'qituvchi va murabbiylar nufuzini oshirishga katta ahamiyat beryapmiz. Chunki jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish kerak"[6]. deb ta'kidlamaganlar. Mamlakatimiz ta'lim sohasida xalqaro aloqalarni rivojlantirib, dunyo rivojlangan davlatlarning tajribasini o'rganmoqda. Darhaqiqat, davlatimiz rahbari tashabbusi bilan so'nggi yillarda oliy ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning bosh maqsadi – malakali va zamonaviy bilimga ega kadrlar tayyorlashda dunyoning rivojlangan davlatlari bilan xalqaro hamkorlikni yanada rivojlantirish, shu orqali yurtimizdagi oliy ta'lim va ilmiy tadqiqot muassasalari professor-o'qituvchilari, ilmiy xodimlarining xorijiy universitetlar, ilmiy tadqiqot muassasalarida ilmiy va akademik tajribasini o'rtirishi uchun imkoniyat yaratish ishlari katta ahamiyat qaratilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, bugungi kun talabalarining xorijiy oliy ta'lim muassasalarida qisqa va uzoq muddatli o'quv-kurslari, konferensiya va seminarlarda ishtirokini ta'minlash, xorijiy OTMLar bilan hamkorlikda ta'lim dasturlarini joriy etish, ta'lim jarayoniga xorijiy malakali mutaxassislarni jalb etish kabi bir qator muhim vazifalarni amalga oshirishni taqozo etadi.

Tahlil va natijalar. Ushbu dastur va loyihalar davlatda ta'lim sohasini rivojlantirish, ilg'or xorijiy tajribani qo'llagan holda o'quv-metodik jarayonni takomillashtirish, professor - o'qituvchilarning malakasini oshirish, talabalar almashinuvini kengaytirishga yo'naltirilgan. Mamlakatimiz ta'lim sohasida dolzarb islohotlar o'tkazilayotgan paytda rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimini o'rganish, zamonaviy texnologiyalar va samarali metodlarni tadbiiq etish ustuvor vazifa etib belgilandi. Germaniya, Avstriya, Shveysariya kabi mamlakatlarda iqtisodiyotini rivojlantirishda juda katta o'ringa ega bo'lgan. Dual ta'lim shakli mamlakatimiz ta'lim sohasida joriy etildi. "An'anaviy ta'lim shaklida o'quvchi/talaba oliy yoki professional ta'lim muassasasida nazariy bilimlarni ko'proq egallab, amaliyot qismini juda oz soatlarda korxona va tashkilotlarda o'taydi. Dual ta'limda yoshlar haftada 2-3 kun ta'lim muassasasida nazariy bilimlarni va 3-4 kun korxona va tashkilotlarda haqiqiy ish jarayonlarida amaliy ko'nikmalarni egallaydi. Dual ta'lim shaklida tahsil olayotgan o'quvchi/talaba korxona va tashkilotlarda ishga qabul qilinganda ularga korxona tomonidan ustoz birlashtiriladi va oylik maoshi to'lanadi" [7]. Bu tajriba asosida qabul qilingan prezident qaroriga ko'ra: 2022/2023-o'quv yilidan boshlab kunduzgi ta'lim shaklidagi 2-4-bosqich talabalar uchun haftalik o'quv mashg'ulotlar "4+2", jumladan darslarning 4 kuni OTMda, 2 kuni umumiy o'rta ta'lim muassasalarida amaliyot o'tash tartibida olib boriladi[8]. Mamlakatlarimiz universitet va ilmiy yo'nalishlarda ham aloqalar o'rnatildi. 2018-yildan beri Krems amaliy fanlar universiteti va Toshkent iqtisodiyot va biznes universiteti yoki Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti va Zalsburg universiteti o'rtasida yaqin hamkorlik yo'lga qo'yilgan.

"O'ZBEKISTON — 2030" strategiyasida ko'zda tutilgan quyidagi islohotlar kelajakda mamlakatimizning ta'lim sohasini yanada yuqori bosqichga ko'tarishga xizmat qiladi:

1.	Maktabgacha ta'lim tizimini yangi bosqichga olib chiqish hamda bolalarning to'liq qamrovini ta'minlash.	Bolalarni maktabgacha ta'lim va tayyorlov guruhlar bilan to'liq qamrab olish. Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini 100 foiz kompyuter sinfi bilan ta'minlash orqali tarbiyalanuvchilarda boshlang'ich kompyuter savodxonligi ko'nikmalarini shakllantirish.
2.	Umumiy o'rta ta'lim tizimida "Ta'lim uchun qulay muhit" dasturini amalga oshirish.	Olis va chekka hududlarda joylashgan 715 ta umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun bepul avtobuslarni yo'lga qo'yish. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarini toza ichimlik suv va zamonaviy sanitariya-gigiyena infratuzilmasi bilan to'liq ta'minlash.
3.	Pedagog kadrlar maqomini oshirish, ularning bilimi va malakasini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish	1 000 nafar tarbiyachi va o'qituvchilarni xorijiy mamlakatlarga malaka oshirish va stajirovkaga yuborish. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va umumiy o'rta ta'lim muassasalari pedagog xodimlarining o'rtacha ish haqini 2 barobar oshirish. 500 ming nafar maktabgacha ta'lim tashkilotlari va umumiy o'rta ta'lim muassasalari xodimlarining malakasini uzluksiz oshirish.
4.	Professional ta'lim tizimini rivojlantirish orqali o'quvchilarni zamonaviy bilim va ko'nikmalarga o'rgatish.	700 ta professional ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va moddiy-texnika bazasini takomillashtirish. 14 ta hududiy professional tayyorgarlik markazlarini tashkil etish, malaka toifasiga ega bo'lgan pedagog kadrlar ulushini 50 foizga, masofaviy yoki aralash shakllarda tashkil etiladigan malaka oshirish kurslari ulushini 30 foizga yetkazish.
5.	Oliy ta'lim muassasalari tashkiliy-boshqaruv faoliyatini takomillashtirish, ularning moddiy-texnik ta'minotini mustahkamlash.	5 ta oliy ta'lim muassasasini milliy tadqiqot oliygohlariga aylantirish. Qo'shimcha 120 ming o'rinni o'quv binolari hamda 150 ming o'rinni talabalar turar joylarini qurish. Kutubxonalarni kamida 1 million ta zamonaviy adabiyotlar bilan to'ldirish va kutubxona fondini to'liq raqamlashtirish.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rnida O'zbekiston Respublikasi ta'limining rivojlanishi tarixi va bugungi rivojlanish istiqbollarini tahlil qilgan holda quyidagi takliflarni ilgari suramiz:

Respublikamizda ta'lim sohasini yanada rivojlantirish uchun xorijiy mamlakatlar bilan aloqalarni yanada kengaytirish;

Respublikamizda kadrlarga bo'lgan talabni qondirish maqsadida yangi ta'lim yo'nalishlarini ochish. Masalan, fransuz tili, koreys tili, turk tili va kasbiy ta'lim v.h.

talabar hamda professor o'qituvchilarni xorijga o'qishga yuborish yangi bilim, ko'nikmaga ega bo'lish

Zamonaviy texnologiyalarni qo'llagan holda ta'lim samaradorligini oshirish.

ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. T.: Ma'naviyat, 2008, B.134
2. G'ulom Mirzo "Maktab jihozlari ko'rgazmasi bilan tanishuv" maqola "Toshkent oqshomi" gazetasi, 2005-y. 85-son, b.1.
3. Boltaboyeva M.L. "Uzliksiz ta'lim" O'quv uslubiy majmua, Namangan 2023
4. Mirziyoyevning Sh.M. O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqidan
5. Mirziyoyev Sh. "Insonparvarlik, ezigulik va bunyodkorlik—milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent: «Tasvir» nashriyoti uyi, 2021. — 8b.
6. Jalilov, A. A., & Qodirova, S. T. (2024). Dual ta'lim nima? Dual ta'lim haqida tushuncha. Uzbek scholar journal, 26, 73-75.

7. Abdurakhimov Husniddin (19 June 2024) "O'zbekiston va Avstriya Respublikasi o'rtasida investitsiyaviy, huquqiy hamda ilm-fan sohasida hamkorlikning mustahkamlanishi" scienceproblems.uz
8. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари № 6 (4). (150-158)
9. O'zbekiston -2030 Strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son